

ULUSAL HUBUBAT KONSEYİ “ORMAN KANUNU VE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR 422 SAYILI KANUN” HAKKINDA DEĞERLENDİRME RAPORU

23 Mart 2023 tarihinde ülkemiz tarım sektörü açısından oldukça önemli bir gelişme yaşandı “Orman Kanunu ve bazı Kanunlarda değişiklik yapılmasına dair 422 Sayılı Kanun Teklifi” TBMM’de kabul edilerek yasalastı. İlgili kanun; üretim planlaması, sözleşmeli üretim, atıl arazilerin tarıma kazandırılması, tüm üretim alanlarının kayıt altına alınması dahil birçok temel konularla ilgili düzenlemeler içermektedir. Konunun bitkisel üretimle ilgili olan bölümleri ayrıntılı olarak ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

- 1. Üretim Planlamasına geçilmesi;** değişiklikle “*Tarımsal üretim planlaması, gıda güvencesi ve gıda güvenliğinin temin edilmesi, verimliliğin artırılması, çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğin tesis edilmesi için Bakanlıkça belirlenen ürün ve ürün gruplarının üretimine başlanılmadan önce izin alınır. Bakanlık, arz ve talep miktarları ile yeterlilik derecesini dikkate alarak hangi ürün ve ürün gruplarının üretileceği ile tarım havzası veya işletme bazında asgari ve azami üretim miktarlarının belirler*” hükmü getirilmiştir. Bunun uygulanması için; sırasıyla uyarıda bulunma, beş yıl süreyle destek programlarından yararlandırmama, idari para cezası gibi tedbirler belirlenmiştir. Bu düzenlemeyle; planlı üretime geçilmesi, stratejik ürünlerde arz güvenliğinin korunması, hasat döneminde üreticilerin pazarlama sorunu yaşamaması hedeflenmektedir.

Ülkemizde yıllardan beri üretim planlamasının olmaması değişik platformlarda dile getirilir, arz fazlası ürünlerdeki pazarlama sorunu ve değerinde satılmama, eksikliği olan ürünlerde ise ithalat ve temin sorunları ile bunların yıldan yıla değişkenlik göstermesi tarımsal üretimin bir numaralı açmazı olarak vurgulanırdı. Ancak tarımsal üretimin bir numaralı sorunu olarak bahsedilen bu konuda yasal bir çerçeve çizilip, konunun zorluğu ve karmaşıklığı başta olmak üzere bir çok nedenle bir türlü uygulama aşamasına geçilemedi. Bu değişiklikle ilk defa üretim planlaması ya da planlı üretimin yasal zemini oluşturulmuş, hangi araçlara başvurulacağı ve hedefleri belirtilmiştir. Şüphesiz bu kanun değişikliğinde yer alan hükümler çerçeve niteliğinde olup, uygulama usul ve esasları çıkarılacak yönetmelik ve kararnameler ile netlik kazanacaktır. Mevcut çerçeve değerlendirildiğinde; tarım havzası veya işletme bazında bir üretim planlamasına geçileceği ve bunun için tarımsal desteklerin önemli bir araç olarak kullanılacağı anlaşılmaktadır ki, bunlar oldukça sağlıklı adımlar olarak değerlendirilmiştir. Bu kanun değişikliği ile planlı üretim açısından çığır açacak bir sürece de geçilmiş olacaktır.

Çıkarılacak yönetmelik ve kararnamelere katkı sağlamak amacı ile şu önermeler de bulunulabilir; Stratejik ürünler ve yeterlilik miktarları belirlenmeli, stratejik ürünlerin üretimini koruyacak şekilde ülkesel bitkisel üretim dışı ticaret stratejisinin belirlenmesi, bunlar dikkate alınarak havza, il ve ilçe bazında ekim nöbeti ilkelerinin belirlenmesi, üreticiden 4 yıllık ekim nöbeti planı istenilmesi, ilkeler doğrultusunda teknik kurullarca planın değerlendirilmesi ve onaylanması.

Ayrıca, bu değişiklikte bahsi geçen çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğin sağlanması kapsamında su ile ilgili düzenlemelerin de yönetmelik ve kararnamelerde yer alacağı, üretim planlamasında suyun merkeze alınacağı, sulama yöntemine uygun bitki deseninin seçileceği, iklim değişikliği dikkate alınarak doğal kaynaklarımızın sürdürülebilir kullanımına önem verileceği

özetle **su varlığına göre tarım** yapılacağı hedefi anlaşılmaktadır. Bu hedef üretim planlamasında doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilirliğinin dikkate alınmasını kapsadığından oldukça önemli görülmüştür. Bu hedef için şu önerilerde bulunabiliriz; bütüncül bir yaklaşımla su kanunun çıkarılması, havzalar arası su transferi konusunun tarımsal bir öncelik olarak çok güçlü bir şekilde ele alınması, sulama kooperatifi ve sulama birliği alanlarında alt yapılarının ivedi olarak rehabilitasyonu, arazi toplulaştırma hizmetlerinin tamamlanması, tamamen basınçlı sulama sistemlerine geçilmesi, sulama sistemlerinin dijitalleştirilmesi ve otomasyonu. Bunların yapılacak düzenlemelerle senkronize gitmesi, konunun bütüncül olarak ele alınması hayati önemdedir.

- 2. Sözleşmeli üretimin yaygınlaştırılması;** yapılan değişiklik ile *“Bakanlık sözleşmeli üretimin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için gerekli düzenlemeleri yapar. Sözleşmeli üretimi özendirmek üzere üreticilere, bu Kanunla belirtilen desteklerin verilmesinde öncelik tanır”* hükmüne yer verildikten sonra sözleşmeli üretimin usul ve esaslarına yer verilmektedir. Sözleşme genel şartlarının tarımsal faaliyet alanlarına göre Bakanlık tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirleneceği anlaşılmaktadır. Sözleşmeli üretimde irade serbestisi esas olmakla birlikte, ihtiyaç halinde Bakanlık tarafından belirlenen ürün ve ürün gruplarının sözleşmeli olarak üretileceği belirtilmektedir. Sözleşmeli üretim için Bakanlık tarafından kayıt sistemi oluşturulacağı, mücbir sebep dışında alım ve satımdan vazgeçilmesi halinde cezai müeyyideye yer verileceği, sigortanın zorunluluk olacağı hükme bağlanmıştır. Kanun sözleşmeli üretimin gelişmesinin önündeki en önemli engel olan anlaşmazlık halindeki hukuki süreçlerle ilgili de önemli düzenlemeler içermektedir. Buna göre, uyuşmazlıklarda arabulucuya başvurma şartı, basit yargılama usulünün uygulanması, üreticilerin başvurusunda dava ve icra takibi sırasında yapılması gereken tüm giderlerin devlet tarafından avans olarak ödenmesi hükme bağlanmıştır. Kanun değişikliğindeki sözleşmeli üretimin yaygınlaştırılması ile ilgili düzenlemeler; yıllardan beri sınırlı gelişme kat edilen, üretim planlamasının önemli bir aracı olan sözleşmeli üretimin hukuki zeminini oluşturması, özellikle uyuşmazlıklarda arabulucuya başvurma şartı ile basit yargılama usulünü ortaya koyması ve güçlü destek mekanizması ile gelişimine ve yaygınlaşmasına önemli katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Pazarlama sorunları da sözleşmeli üretim modelinin yaygınlaşmasına bağlı olarak büyük ölçüde ortadan kalkacaktır.

- 3. Atıl araziler tarıma kazandırılacak;** *“Bakanlık, mülkiyeti gerçek ve tüzel kişilerde olup farklı sebeplerle üst üste iki yıl işlenmeyen tarım arazilerini, kira geliri arazi sahiplerine olmak ve arazinin vasfının değiştirilmemesi şartıyla sezonluk olarak rayiç bedelden aşağı olmamak üzere kiraya verir”*.

Bu hüküm, bir taraftan atıl arazilerin ekonomiye kazandırılması ve kamu yararına kullanılmasını sağlarken, diğer taraftan vasfının korunmasını sağlamaktadır. Kiralamada önceliğin arazinin bulunduğu yerleşim yerinde ikamet edenlere ya da Tarım Kanununda belirtilen sivil toplum kuruluşlarına ve meslek odalarına verileceği hususu da sosyal barış ve yerinde kalkınma açısından değerli görülmüştür. Yine kiralanan arazilerin bir kayıt sistemine kaydedilmesi ve kiracıların tarımsal desteklerden yararlandırılması da, yıllardır neşter vurulmamış bir soruna çare bulunması gayreti olarak değerlendirilmiştir. Bütün bu düzenlemeler ve bunlara bağlı çıkarılacak yönetmelikler ile her yıl üretim dışı kalan milyon hektarı bulan tarım alanlarının üretime kazandırılması açısından hayati olarak görülmüştür.

4. **Üretim yapılan tüm alanlar kayıt altına alınacak;** değişiklikte “*destekleme ödemelerinde Bakanlıkça belirlenen kayıt sistemleri*” hükmüne yer verilmiştir. Böylece; destekleme ödemelerinde ÇKS sistemi ile birlikte Bakanlıkça belirlenen kayıt sisteminin ele alınacağı ve tapu veya mülkiyete dayalı kayıt yerine üretimin yapıldığı tüm alanların kayıt altına alınarak bu alanların desteklemelerden yararlandırılmasına imkan tanınacağı anlaşılmaktadır. Kayıt sisteminde dijitalleşme de yeni uygulamayı kolaylaştıracak ve pratikleştirecektir. Böylece gerçek verilere ulaşılmış olacağı gibi, üretime ve üretim yapana destekleme ile desteklerin üretim üzerinde etkinliği ve belirleyiciliği güçlendirilmiş olacaktır.
5. **İlaç hammaddesi amaçlı kenevir üretimi yapılacaktır;** Ülkemizde lif ve tohum üretimi amaçlı izinli üretime tabi kenevir, kanun değişikliği ile ilaç etken maddesi amacıyla da-çiçek ve yaprakları-üretilebilecek. Haşhaş üretim ve işlenmesinde önemli birikim ve deneyime sahip olan TMO kontrolünde gerçek ve tüzel kişilere üretim yaptırılabilir ve böylelikle kenevir üretiminin tüm aşamaları etkin bir şekilde kontrol edilip, izlenebilecek.
Kenevirin keyif amaçlı, özellikle esrar olarak bilinen maddenin üretiminde kullanılabilir olması onu yasaklı konuma düşürmüştü. Halbuki bu yönü kenevirin vazgeçilemez önemdeki onlarca kullanım alanında sadece birisidir. Bu yolla ülkemiz ekolojisine adaptasyonu yüksek bitki türünün ilaç etken maddesi amaçlı üretiminin yolu açılarak, katma değerli ürün oluşturma potansiyeli olan bu türden üretimde istifade edebilme imkanı ortaya çıkacaktır. Haşhaş üretim ve işlenmesinde önemli birikim ve deneyim kazanmış olan Toprak Mahsulleri Ofisine bu amaçla görev verilmesi ise, olası amaç dışı kullanım risklerini minimize ederek, üretimin tüm aşamalarının etkin bir şekilde kontrolü ve izlenmesine imkan sağlayacaktır. Günümüzün izleme ve takipte ulaştığı dijital imkanlar da kullanılarak, bu potansiyelden ülkemizin mahrum kalmasının da önüne geçilmiş olacaktır.
6. **Orman köylüsü güçlendirilecek;** yasa değişikliği ile orman köylüsünün güçlendirilmesini sağlayacak çok sayıda aracın belirlendiği anlaşılmaktadır.

Saygılarımızla